

PHILOCHOROS.

Ett företal.

Philochoros' namn har på senare tid en och annan gång blifvit nämndt med mycken välvilja af dem, som varit i tillfälle att göra denna förenings närmare bekantskap. Men bland de många, som icke haft eller sökt tillfälle till en sådan bekantskap, torde möjligen den föreställningen ännu lefva, att detta namn betecknar ett sällskap unge Upsalastudenter, som ej blott i sin hemstad lefva hufvudsakligen för nöjet, utan äfven resa omkring i landet för att på teatrar, cirkus och andra offentliga lokaler förlusta sig sjelfva och allmänheten. Då Philochoros nu sätter sitt namn på titelbladet till en samling svenska folkmelodier och därmed träder inför allmänheten i en ny skepnad, torde det icke vara olämpligt att föreningen presenteras något fullständigare, hvilket bäst torde kunna ske genom en kort, om ock ofullständig, öfversigt af dess uppkomst, dess hittills genomledda öden och dess framtidssyften.

I slutet af 1870-talet uppstod hos en ung medicine studerande af Norrlands nation i Upsala vid namn *Gustaf Sundström* idén att reformera dansen. Han gjorde sig mödan att studera danskonstens historia ända från de grekiska och romerska källorna. Gripnen af den ursprungliga danskonstens sociala betydelse och verkningar, fann han vår nutida dans hafva kommit på afvägar, samt blifvit både ful och ändamålsvidrig. Han ville nu söka återföra den på gymnastisk-estetisk och tillika fosterländsk grund. I flera år rufvade han öfver sin plan innan det, efter stora ansträngningar, lyckades honom att i September 1880 få till stånd ett litet sällskap studenter, som voro hågade att gifva idén lif. Sällskapet, som genast vid sitt bildande väckte en viss, om också icke i flertalets ögon alldeles så fördelaktig, uppmärksamhet, kallade sig »Dansföreningen». Inskränkt inom en mindre studentkrets, mötte denna förening i början många svårigheter dels från opinionens sida och dels äfven inom sig sjelf. Man fann det i hög grad olämpligt, att studenter egnade tid och krafter åt en så lumpen och betydelselös sak som dansen. Upprepade gånger afslogs föreningens anhållan om plats i studentkatalogen bland studenternas många andra föreningar. Man log ett hänligt löje, när föreningens namn nämdes, och Sundströms reformatoriska sträfvan renderade honom sjelf binamnet »Dans-Luther».

Dansföreningens öfningar höllo sig i början inom ramen af en vanlig dansskola och programmen för och förberedelserna till blifvande uppvisningar tenderade väl starkt åt baletten och pantomimen. Anledningen till inre strider saknades icke under denna period. Jämte Sundström gjorde en annan medlem, lika viljestark som han, nämligen medicine studeranden af Östgöta nation *Frans Petter Lindblom*, vanligen endast »Frans Petter» kallad, sin mening gällande och blef en kraftig stödjepelare för det fosterländska elementet, hvilket redan nu med makt ville tränga sig fram i förgrunden. Och kom så på köpet formalismens ande in äfven i denna förening. Man gjorde sig stadgar med minutiösa bestämmelser, man nedlade arbete och förlorade tid på utstakandet af skyldigheter och rättigheter, samt förlorade sig vid sammankomsterna i ändlösa debatter om obetydligheter.

Trots detta bedrefs dock föreningens egentliga verksamhet med all ifver och kraft. Resultatet af arbetet framträdde vid de uppvisningar, som enligt första paragrafen i föreningens stadgar årligen skulle gifvas. I April 1881 gåfvos redan tvenne föreställningar å Upsala teater, detta dels för att intressera en större allmänhet, dels för att bereda en väl behöflig inkomst till täckande af de icke obetydliga utgifter, hvilka föreningens verksamhet nödvändigt förde med sig. Programmet var något brokigt och ännu utan deciderad karaktär, men åtskilliga, nummer väckte allmänhetens lifliga intresse och bifall. Men fastän husen kunde kallas »goda», voro de likväl icke »fulla» och i alla händelser icke tillräckliga för att skydda föreningen mot förlust. Med dåliga finanser och utan egentligt stöd i opinionen gick föreningen sålunda sitt andra år till mötes.

En omständighet gjorde emellertid, att det nu blef annat lif i lägret. Det var nämligen nu som Hilding S. efterträdde den förutvarande dansläraren, en f. d. medlem af Kgl. operans balett. Därigenom blef föreningen en fullständigt inom sig sjelf slutet och åt sina egna krafter lämnad studentförening. Härmed växte också sympatierna för densamma bland studenterna och nya medlemmar strömmade till i växande antal. Arbetet fick en ny karaktär och riktning. Man anslöt sig snart till »landsmålarne» och deras sträfvande, samt förberedde ett nytt program för de blifvande uppvisningarne. Dessa senare gingo våren 1882 af stapeln, först å Gefie och omedelbart därefter å Upsala teater, på båda ställena med stort

bifall.

Nu begynte opinionens isar att något tina upp. Särskildt hade det lyckats den energiske »Frans Petter» att intressera en del unga damer i Upsala att sluta sig till föreningens sträfvanden. I en af honom sjelf ledd dansskola fick han dem att inöfva en del folkdanser, i hvilke de sedan med lif och lust deltog med föreningens medlemmar vid en senare af »Frans Petter» föranstaltad tillställning inom en trängre krets. Denna i allo högst enkla tillställning, som hölls i gymnastiklokalen vid »slottskällan», blef epokgörande i föreningens annaler såsom utgörande uppräningen till de sedermera så gouterade och för föreningens syfte viktiga »lekstugorna».

Jämsides med sträfvandet för dansen fortgick under hösten och vintern 1882 och början af året 1883 som vanligt äfven det reformatoriska lagstiftningsarbetet i heta och långvariga debatter. De olika meningarne stodo skarpt mot hvarandra, företrädde den ena af Sundström, den andra af Lindblom. Det var hårdt mot hårdt, som stål och flinta. »Dans-Luther» ville att reformationsarbetet skulle gå i universell-estetisk riktning under det att »Frans Petter» lade hufvudvigten på det gymnastiskt-fosterländska elementet i dansen. När situationen till sist blef olidlig, kom äntligen lösningen och det på ett sätt, så be-tecknande, att det här måste anföras.

»Dansföreningen» hade redan snart efter sin stiftelse och i syfte att vinna sympatier för sina sträfvanden skyndat att genom val vinna till hedersledamöter en del äldre stadsinnevånare, bland dem äfven några universitetslärare. En vacker dag öfverraskades nu en af dessa, en professor, däraf, att en deputation af studenter anmäldes på hans mottagningstimme. Då deputationen inträdde visade den sig bestå af dansföreningens styrelse och ledande män med de båda kämparne »Dans-Luther» och »Frans Petter» i spetsen. Dessa båda redogjorde nu för det läge, i hvilket deras tvist bragt föreningen och förklarade den trassliga härfvan icke kunde redas med mindre än att de fingo öfver sig en person, hvilken de båda kunde frivilligt underordna sig samt anhöllo nu, att professorn ville åtaga sig uppdraget att vara föreningens ordförande. Professorn, som dittills icke haft mycken beröring med föreningen, men väl hört talas om striderna därinom, var i början icke mycket hågad att mottaga förtroendet; men bevekt af de båda partichefernas vackra handling att för det gemensamma intresset, föreningens väl, offra sina personliga mellanhavanden, samt seende däruti en borgen för sakens framgång, lofvade han till sist gå deras önsknigar till mötes, dock med det vilkor att han däraf måtte få så litet besvär och så litet obehag som möjligt, ett vilkor, som troget blifvit uppfyllt. Vid den snart därefter hållna allmänna sammankomsten förnummos väl några svaga återljud af den förra striden, men sedan dessa genast och på lämpligt sätt blifvit dämpade, var striden absolut död och har sedan dess aldrig mer visat något lifstecken. Maskineriet har gått af sig sjelft, utan stadgar under ledning af de unge ämbetsmännen.

För att nu försäkra föreningen om de bästa krafter för hennes särskilda syften upprättades inom föreningen genom val den s. k. »elitkåren». Det var af ämnen till denna, som den lilla trupp rekryterades, hvilken under sommaren 1883 företog den första s. k. *folkklifsexpeditionen*. Denna 6 man starka trupp hemsökte under Sundströms anförande icke mindre än 35 städer och orter inom landet, hvarunder gåfvos inalles 57 föreställningar bestående i *föredrag öfver dansar, visor och berättelser på landsmål, folkmelodier* för fiol och piano, *polskor* m. m. för fiol, samt ett urval af *svenska folkdansar*.

Expeditionen hade till syfte att, på samma gång den ville söka väcka intresse för föreningens ändamål, äfven idka studier af det genuina folklifvet, sådant det uppenbarar sig i dans, dräkt, tal och sång, men äfven, och detta icke minst viktigt, att samla dräkter, dansar och melodier för föreningens räkning. Expeditionen lyckades så väl, att den icke allenast gick utan ekonomisk förlust, utan till och med hemförde bland annan reel valuta äfven en del dräkter och melodier, som bildade grundstommen till föreningens nuvarande klädförråd och musikalsamling.

En viktig förändring inträffade året därefter. Det var nemligen mot slutet af Februari år 1884, som dansföreningen omdöptes och antog namnet *Philochoros*, ett grekiskt ord som betyder »dansälskande». Med namnet ändrades mycket annat, isynnerhet föreningens anseende, som ofta hänger på ett namn. Ty andan inom föreningen har alltid hållit sig synnerligen god, och därtill hafva utan allt tvifvel *lekstugorna* i hög grad bidragit.

Dessa »lekstugor», hvilka, ursprungligen Frans Petter Lindbloms skapelse, under hans personliga

ledning rörde sig strängt inom den af honom uppdragna folkliga ramen, höllo under en senare period på att för en kort tid glida ur hjulspåret och urarta till vanliga danstillställningar med sitt osunda tillbehör af punsch och vaka efter midnatt. Men de kommo snart åter in på den rätta stråten igen. Enligt praxis och tradition, ty någon skrifven lag följes icke mer, förekomma lekstugor ungefär en gång i månaden, gemmenligen å Norrlands nations lokal. Då samlas, på kallelse af lekstugukommitterade, ett antal inbjudna unga damer och ett däremot svarande antal Philochoros-medlemmar, allesammans, eller åtminstone det ojämförligt öfvervägande flertalet, iklädda folkdräkter efter eget val. »Svensk folkdrägt» är, enligt de gamla skrifna stadgarna och numera enligt tradition, Philochoros' högtidsdrägt. Denna klädsel gör vid lekstugorna icke allenast på åskådaren ett egendomligt och lifvande intryck, utan den försätter äfven de dansande sjelfva i en särskild stämning, som väl passar till drägten och dansens art. Umgängestonen bland de unga är okonstlad och hjärtlig liksom mellan kamrater i en samskola. Förfriskningarne mellan dansarna inskränka sig till »bara vattnet» och supén består regelbundet af smörgåsar och té. Dessa lekstugor fylla ett verkligt behof för de unge Philochoros-medlemmarne, enär de betraktas af dessa såsom angenäma familjesamkväm.

Inför allmänheten åter uppträder Philochoros med föreställningar å lämpliga offentliga lokaler. Såsom den första föreställning af denna art torde man böra beteckna den, som ännu under Sundströms ledning af dansföreningen gjordes å Svenska teatern i Stockholm år 1883. Af Philochoros företogs en dylik år 1884. En aftonföreställning samt följande dagen en matiné gåfvos då. Vid den förstnämnda inleddes programmet med ett af en föreningsmedlem författadt litet teaterstycke. Sjelft af ett obetydligt värde, otillräckligt inöfvadt och illa utfördt, höll detta lilla stycke på att förderfva alltsammans. Publikens satt tyst undrande och spörjande: »är det sådant man bjudit oss på?» Men allt har en ände, och när vår förträfflige musikanförare Björn Hallden (»Nalle» kallad) med säker hand grep taktpinnen, musiken spelade upp en polska-melodi och dansen begynte, var situationen med ens räddad och publikens goda lynne höll sig sedan uppe och steg nummer efter nummer ända till slutet. Programmet omväxlade mellan dans, berättelser och visor på landsmål, musik af bondspelemän samt sång - den sistnämnda utförd af en enkel, men förträfflig och väl samöfvad studentkvartett, hvars förste tenor (Lundmark) efter den betan »blef på platsen» för att fortfarande sjunga för samma publik, men från Kgl. operans tiljor. Med vår musikanförare gick det ungefär på samma sätt - han sitter ännu i en hufvudstadsorkester och styr musiken med sin taktpinne. Alla roller voro för öfrigt i regel besatta med goda krafter, som gjorde sin sak väl och af publiken lönades med rikligt bifall. Bland de förnämsta applådnumren må anföras *menuetten* för ett par, i hvilken »Dans-Luther» sjelf dansade, denna enda gång utom reglerna, mot en från baletten »lånad» dansös, *polka-militaire*, *ungersk nationaldans*, *saylor-boys-dans*, att icke tala om jössehärads polska ni. fl. Utmärkt effekt gjorde *bondspelemännen* och framför allt »landsmålaren», den numera aflidne sörmlänningen Palmér, som endast behöfde visa sig på scenen för att framkalla publikens stormande munterhet. Förmiddagsföreställningen den följande dagen tog sig ännu bättre ut, emedan det, dock efter mycken svårighet, lyckats få vederbörande att utesluta den olämpliga »pjesen» från programmet. Så blef det hela en verklig liten triumf för föreningen, som vann publikens sympatier och af alla tidningar med synnerlig välvilja bedömdes.

Dessa föreställningar gåfvo uppslaget till en hel rad nya sådana, som sedermera på olika ställen såsom i Norrköping, Linköping, Vesterås och Gefle under årens lopp följde på hvarandra, allesammans särdeles välvilligt bedömda både af publiken och af pressen. Därefter inträdde en lång paus i serien af dessa utflykter och offentliga föreställningar, under hvilken föreningen i stället med ifver arbetade på sin egen inre utveckling och framför allt sträfvade att gifva de ofvan skildrade lekstugorna en bestämdare och fastare form. Det var för öfrigt icke på grund af beslut efter en på förhand öfverlagd plan, än mindre af bristande lust, utan närmast af nödtvång på grund af ekonomiska svårigheter, som föreningen så länge afhöll sig från offentligt uppträdande.

Ändtligen kom hösten 1890 lusten så stark öfver ungdomen, att något måste göras för att pröfva krafterna inför publiken och kritiken - och man beslöt därför att gifva ett par föreställningar i Upsala. Sagdt och gjordt! Programmet var väl i sina grunddrag ännu det gamla, men i afseende på valet af dansnummer visade det dock en bestämd förändring. Icke blott *menuetten*, utan äfven *polka-militaire*,

som eljest spelat roten af applådnummer par préférence, hade nu skoningslöst strukits. I stället hade man lyckats tillägna sig och inöfvat några nya svenska folkdansar, som nu skulle bestå sitt första prof. Dessa voro *bondkadriji*, *skrålåten* och *vingåkersdansen*. Alla tre visade sig också på ett utmärkt sätt bestå profvet - särskildt vingåkersdansen. Efter den öfver förväntan stora framgång, hvarmed dessa föreställningar aflupo, växte modet och man började tänka på att åter pröfva lyckan på ett större fält. Man började höra sig för om utsigterna till ett par föreställningar i Stockholm på vårsidan 1891, och då alla omständigheter syntes gynsamma och lofvande, fattade föreningen det djerfva beslutet att sätta sin plan i verket. Svenska teatern förhyrdes för en afton och den därpå följande förmiddagen.

Full af mod och medveten om att hon förfogade öfver goda krafter, var föreningen likväl oviss om, huru hennes aktier numera mände stå hos Stockholmspubliken. Det hade nämligen vid mera än ett tillfälle förekommit att förutvarande medlemmar af Philochoros med eller utan inblandning af rent främmande element slagit sig tillsammans och uppträdt på hvarjehanda lokaler, därvid utan tillstånd begagnande Philochoros' namn, hvilket sålunda missbrukats för hvarjehanda ändamål. Det var således icke blott för sin ekonomi utan äfven för sitt goda namn och rykte, som Philochoros nu uppforderades att slå ett afgörande slag. I båda fallen blef också framgången fullständig.

Stämningen i den vid de nu gifna föreställningarne fullsatta salongen var strax från början och båda dagarna lifvad, och applådsalvorna växte efter vissa nummer till verklig storm. Att till dessa nummer hörde sådana gamla bekanta som t. ex. jössehäradsposkan och flera andra, förstås af sig sjelf, men det visade sig också afgjort att de allra nyaste dansarne, och bland dem framför allt vingåkersdansen, i högsta grad slogo an. Bondspelemännen, veteraner från »dansföreningens» första tider, fyllde som vanligt sin plats i publikens gunst. Philochoros hade med ett ord vunnit en fullständig framgång, hvilket äfven bekräftades offentligen i tidningar af alla färger, som utan undantag uttalade sig i högsta grad välvilligt och berömande. Och dock torde föreningen med skäl än högre skatta det beröm, som af kompetent domare fälldes öfver deras uppträdande bakom kulisserna och den fällda ridån.

Man må under sådana omständigheter icke förundra sig öfver att det var med glada känslor, som de uppträdande kunde återvända till sin stad igen, där numera ingen skrattar, när Philochoros' namn nämnes, om också, nu som alltid, »ingen är profet i sitt eget fädernesland».

Af ofvanstående skizz - måhända i mångens ögon onödigt lång och dock för kort för att förtjena namn af Philochoros' historia - får man dock en någorlunda riktig föreställning om denna förenings öden och skaplynne.

Att Philochoros är en förening af unge studenter, som roa sig med dans och andra upptåg, det är hvad som först faller den flyktige betraktaren i ögonen. Men Philochoros' muntra arbete har ock ett allvarligt syfte, som icke genast märkes. Föreningen vill i första hand reformera dansen och ställa den på gymnastisk och fosterländsk grund. Den har afgjort gått ifrån att svärma för dansen såsom konst i allmänhet. Den vill icke heller draga i utrotningsfejld mot våra fula, eller rättare sagt ogymnastiskt och oestetiskt öfvade sällskapsdansar. Men den har mer och mer lärt sig värdera och älska våra egna folkdansar, icke blott därför att de innehålla så många vackra element, utan isynnerhet äfven därför att de gifva medel till förenkling af umgängeslifvet och framför allt till upplifvande och stärkande af fosterlandskänslan.

Säkert är det, att Philochoros' folkdansar skulle taga sig helt annorlunda, förvändt och misslyckadt ut, om de dansades i den allmänna sällskapsdrägten. Detta är redan pröfvadt vid öfningarne å och utom lekstugorna. Men vid de föreställningar, som afse att visa allmänheten, huru våra folkdansar taga sig ut, spelar dock folkdrägten i mer än ett afseende rollen af förklädnad. En del studenter af mankön måste ju förklädas till qvinnor. Huruvida detta motverkar syftet och stör illusionen, är icke afgjort. Vi hafva dock aldrig saknat lämpliga personer för gvinnosträgten, utan hafva emellanåt tvärtom kunnat uppvisa illusoriska och till och med rätt »söta» kullor. Såsom stöd för detta djerfva skryt måste vi anföra en anekdot, som, ifall den är riktigt sann, hvarpå vi icke det ringaste tvifla, fullständigt bevisar, hvad som här skulle

bevisas.

Vid de förträffliga och mycket populära »cirkusföreställningar», som förleden vår gåfvos i Stockholm af ett amatorsällskap, biträdde som bekant ett större antal Stockholmsdamer samt äfven Philochoros med några nummer. Nu hörde det till pjesen i ett af numren, att Gustaf III:s hofpersonal samt borgare-folk (»riktiga» Stockholmsdamer med sina kavaljerer) skulle i gemytligt samspråk blanda sig bland bondfolket från landet (Philochoros med sina »utklädda» damer). Detta ville i början ej gå. Damerna voro tröga och osällskapliga gentemot det kryare och rättframma bondfolket. När detta missförhållande till skada för det hela syntes gå för långt och någon »vederbörande» därför gaf damerna en vänlig förebrående påminnelse, kom ändtligen förklaringen i följande lilla dialog mellan »vederbörande» och en af damerna:

Damen. »Men hvem kan då veta, hvad det egentligen är för damer, som studenterna ha med sig?»

»*Vederbörande*»: »Di ä' ju naturligtvis utklädda studenter allesamman».

Damen. »Jo pytt! Ni vill väl inte försöka inbilla mig att den där (pekande på hr D.) är en utklädd student. Och den där sedan (visande på von H.), är den kanske också en utklädd student? Nej tack vackert!»

- Behöfves nu ytterligare bevis? Den som senare på kvällen, när cirkus tömdes, följde med strömmen, hade godt tillfälle att från skilda grupper af unga damer höra ej blott loford öfver Philochoros' dans utan äfven yttranden sådana som detta: »hvarför kunna icke vi också få kläda oss så och lära oss dansa så?» - Om dessa önsknings skulle blifva allmänna, och allmänna sättas i verket, så hade Philochoros fyllt en af sina förnämsta uppgifter, och de qvinnoklädda studenterna kunde då saklöst låta sin förklädnad falla.

Ett af Philochoros önskningsmål är nämligen att få in dessa dansar och med dem drägterna samt det förenklade, naturligare umgängessätt - hvilket allt hänger tillsammans - i de svenska familjerna. I denna riktning har föreningen redan lyckats taga stora steg framåt och detta förnämligast med hjälp af lekstugorna. Ej sällan berättas numera i tidningarna än från ett, än från ett annat håll om tillställningar, vid hvilka ortens ungdom af båda könen uppfört Philochoros-dansar i folkdrägt. Öfverallt lofordas dessa tillställningar såsom lyckade och trefliga. Man kan då också vara säker på, att någon Philochorosmedlem, äldre eller yngre, befunnit sig i trakten. Ty det är visst att den, som en gång varit medlem af denna förening, han behåller sitt intresse för dess uppgift och framför allt sin känsla för allt, som är ungt och fosterländskt. Så skall intresset för Philochoros' sak mer och mer sprida sig.

Philochoros' farkost glider alltså med fart framåt. Den har fått ångan upp och vind i seglen. Allt går nu liksom af sig sjelft, blott styrmannen-sekreteraren håller kursen stadigt efter kompassen och maskinisten-dansledaren eldar på och smörjer maskineriet, blott alle man äro på däck, klara till aktion, och musikanföraren sitter lugn vid spelet. Materialförvaltaren har i magasinet fullt upp med varor, som nu kunna skeppas ut sedan skattmästaren-redaren fått värdepapper mellan fingrarna. Ingen svårighet är det numera att rekrytera besättningen med ungt och utvaldt folk. Det är en fröjd att vara kapten på den skutan.

Philochoros kan och bör, i fråga om sin betydelse, ställas såsom en liten länk i kedjan af de många krafter, som nu för tiden med ökad allvar och växande framgång arbeta för höjandet af vår en tid afdomnade fosterlandskänsla. Föreningen räknar släktskap och kamratskap med det Nordiska Museet, och när den uppträder, såsom den mer än en gång gjort, till förmån för detta museum eller vid försvarsfester, så är den liksom hemma hos sig.

Philochoros sträfvar årligt mot sitt mål, som den drömmer om att närma sig mer och mer. Det plägar ju i regel vara så, att alla de nya ideer och företag, som vinna och värma studenterna och elda dem till handling, snart också sprida sig i landet med de unga skaror som årligen strömma från och till universitetet. Hvarför icke så äfven i detta fall? Verkningarna hafva ju redan börjat visa sig, och när den tid kommit, då dessa spridd sig öfverallt och saken reder sig på egen hand, då kan Philochoros nöjd afträda från skådebanan och med glädje lemna sitt verk att blomstra i fred, liksom dessa planteringar utan skydd af staket eller stängseltråd, på hvilka man skrifvit: »öfverlemnas med förtroende åt allmänhetens vård».

Det är publikens välvilja, som satt Philochoros i stånd att nu göra ett första försök till realiserandet af

den länge närda planen att i tryck offentliggöra sina samlingar af svenska folkmelodier. Skulle detta företag röna önskad framgång, och allmänhetens välvilliga intresse för Philochoros och dess sträfvan-
den fortfara, så torde fortsättningen icke länge utebliva.

Upsala i November 1892.

Frithiof Holmgren.